

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 276

KİNDİ ve FELSEFESİ

Dr. Öğr. Üyesi Osman MUTLUEL

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
SAGE Yayıncılık Rek. Mat. San. Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Cad. Uğurlu İş Merkezi
No: 97/24 (kat: 4) İskitler/ANKARA
Tel: 0312.341 00 02

1. Baskı: Ekim 2018

ISBN: 978-605-7570-06-2

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr - e-mail: fcr@fcr.com.tr

KİNDÎ ve FELSEFESİ

Dr. Öğr. Üyesi Osman MUTLUEL

Ankara 2018

Osman Mutluel, 1961 yılında Denizli’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Denizli’de, yükseköğrenimini 1980-1985 yılları arasında Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde tamamladı. 1986 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı’nda öğretmenlik ve idarecilik yaptı. 2010 yılında AİBÜ Eğitim Fakültesi’ne atandı. 2012 yılında AİBÜ İlahiyat Fakültesi, 2018 yılında Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesine geçti. 1998 yılında Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Ahmet Arvasi’de *Estetik ve Sanat* adlı tezi ile yüksek lisansını tamamladı. 2008 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde *Kur’ân ve Estetik* adlı tezi ile doktorasını tamamladı. Geleneksel ebru sanatı çalışmalarını sürdürmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Yazmış olduğu makaleleri dışında basılmış kitapları:

1. *İlk İslam Filozofu El-Kindî*, Hayatı ve Eserleri, Denizli, 2003.
2. *İbn Miskeveyh’te Ahlak Anlayışı*, Denizli, 2003.
3. *S. Ahmet Arvasi’de İslam Estetik ve Sanatı*, Bilgeoğuz Yayınları, 2012.
4. *İslam Düşüncesinde Yetkinlik Kavramı ve İnsanın Yetkinleşmesi*, Ötüken Yayınları, 2013.
5. *Felsefeye Giriş*, (Dr. Kemal Göz’le birlikte) Gümüşev Yayınları, 2013, 2. Baskı 2018.
6. *Çocukta Değer Bilinci ve Karakter Eğitimi*, Boy Yayınları, 2014.
7. *Kur’an ve Estetik*, Ötüken Yayınları, 1. Baskı 2010, 2. Baskı, 2016.
8. *Güzelin Dile Geldiği Alan İslam Sanatı*, Otto Yayınları, 2017.

“Ey cahil insan!

Bu âlemde kalışının sadece bir an olduğunu, sonra gerçek âleme intikal edeceğini ve orada sonsuza dek kalacağını bilmez misin?

Şanı yüce Yaratıcının iradesiyle sen bu dünyada sadece bir yolcusun!”

(Kindî, Nefs Üzerine; 136)

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	11
GİRİŞ	
KİNDİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ	13
a. Hayatı.....	13
b. Yaşadığı Dönem.....	17
c. İlmî Kişiliği ve Eserleri	20
d. Kindi'nin Öğrencileri.....	46
1. Ahmet bin Tayyip es-Serahsî.....	46
2. Ebu Zeyd el-Belhi	47
I. BÖLÜM	
BİLGİ TEORİSİ	51
a. Felsefe Tanımları.....	52
b. İlimler Sınıflaması	56
c. Nefis Anlayışı	56
1. Nefsin Güçleri.....	61
2. Duyu ve Akıl Arasında Nefsin Aracı Güçleri	64
3. Bedenin Ölümü Sonrası Nefis ve Arınması	66
d. Bilginin Ortaya Çıkışı	67
1. Duyu Organları	68
2. Akıl.....	68
3. Sezgi.....	71
4. Vahiy.....	71
e. İnsanın Felsefî Bilgi Açısından Yetkinliğe Ulaşması	78
II. BÖLÜM	
VARLIK ANLAYIŞI.....	81
a. Heyula.....	82
b. Suret.....	83
c. Hareket, Mekân ve Zaman	83

d. Varlık Çeşitleri-----	88
e. Gerçek ve Mecazi Fiil ve Fail -----	102

III. BÖLÜM

AHLAK ANLAYIŞI -----	105
a. İnsan'da Ahlakın Şekillenmesi -----	105
b. Erdemlerin Ortaya Çıkışı -----	106
c. İnsanın Üzüntüden Kurtulması-----	108

SONUÇ -----	113
KAYNAKÇA -----	119
DİZİN -----	125

KAYNAKÇA

- Adamson Peter (2008), *Kindî ve Yunanca Felsefe Geleneğinin Kabulü, (İslam Felsefesine Giriş İçinde)*, (ter: Cüneyt Kaya), (edt: Peter Adamson, Richard C. Taylor), Küre Yayınları, İstanbul.
- Akarsu Bedia (trs), *Felsefi Terimler Sözlüğü*, İnkilap Aka Yayınları, İstanbul.
- Akyüz Hüseyin (2014), *el-Cahız'ın Hadis/Sünnet Anlayışı*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara.
- Amiri Ebu'l Hasan (2013), *Kitabu'l-Amed ale'l-Ebed (Sonsuzluk Peşinde)*, (ed: İlhan Kutluer, çev: Yakup Kara), Türkiye Yazma Eserler Başkanlığı, İstanbul.
- Aras Ömer (2015), *İslam Öncesinden Hz. Muhammed'in Vefatına Kadar Kinde Kabilesi*, (Basılmamış YL Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE), İstanbul.
- Aristoteles (1996), *Metafizik*, (trc: Ahmet Arslan), Sosyal Yayınları, İstanbul.
- Aristoteles (2014), *Ruh Üzerine (Peri Psukhês)*, (çev: Zeki Özcan), Sentez Yayınları, Ankara.
- Arkan Atilla (2004), *Kindî ve İbn Rüşd'de İnsan Tasavvuru*, İslam Araştırmaları Dergisi, 2004 (12), ss: 27-54.
- Aster E. Von, (1999), *İlkçağ Felsefesi*, İm Yayınları, İstanbul.
- Aydınlı Yaşar (2008), *Farabi*, İsam Yayınları, İstanbul.
- Aydınlı Yaşar (2018), *Kindî'nin Tanrı Tasavvuru Üzerine*, Diyanet İlmî Dergi, 2/2018, ss: 33-52.
- Bayraktar Mehmet, (1997), *İslam Felsefesine Giriş*, TDV Yayınları, Ankara.
- Bircan H. Hüseyin (2001), *İslam Felsefesinde Mutluluk*, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Bulgen Mehmet, (2015), *Kelam Atomculuğu ve Modern Kozmoloji*, TDV Yayınları, Ankara.
- Butterworth Charles E. (2015), *Ahlak ve Siyaset Felsefesi, (İslam Felsefesine Giriş İçinde)*, (edt: Peter Adamson, Richard C. Taylor), (çev: Cüneyt Kaya), Küre Yayınları, İstanbul, s. 295-300

- Çetinkaya B. Ali (2006), *İslam Felsefesinin İlk İnşacıları Urfalı ve Harranlı Mütercimler*, [(Harran Okulu Sempozyumu II içinde), (edt: Ali Bakkal)], Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Şanlıurfa.
- Çetinkaya Yalçın (1995), *İhvan-ı Safa'da Müzik Düşüncesi*, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Çiftci Şaban (2011), *Günümüz Alevilik ve Bektaşilik Kültüründe Hadis*, Hilal Ofset, Isparta.
- Cevzici Ahmet (1999), *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Demirci Mustafa (2016), *Beytül-Hikme*, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Druart Therese-Anne (1993), *Al-Kindî's Ethics*, The Review of Metaphysics The Philosophy Education Society Inc, The Catholic University of America, Washington DC, ss. 329-357.
- Durusoy Ali (2012), *İbn Sina Felsefesinde İnsan ve Âlemdeki Yeri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Ehvani Ahmed Fuad (1990), *Kindî*, [(İslam Düşüncesi Tarihi I-IV içinde), (edt: Mustafa Armağan, çev: Osman Bilen)], İnsan Yayınları, İstanbul.
- Endelüsi Said (2014), *Tabakatü'l-Umem Milletlerin Bilim Tarihi*, (çev: Ramazan Şeşen), Türkiye Yazma Eserler kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul.
- Erdoğan Ö. Faruk (2018), *Kindî'de Hulûfî Kıyas/İmkansız İndirgeme'nin Kullanımı*, Diyanet İlmi Dergi, 2 (2018), ss: 223-252.
- Erdem Hüsametdin (2010), *İlkçağ Felsefe Tarihi*, Hü-er Yayınları, Konya.
- Fahri Macit (2000), *İslam Felsefesi Tarihi*, (trc: Kasım Turhan), Birleşik Yayıncılık, İstanbul.
- Farabi (1997), *Felsefe Öğreniminden Önce Bilinmesi Gereken Konular*, (İsmail Hakkı İzmirli, İslam'da Felsefî Akımlar, 87-93 sayfaları arasında), İstanbul.
- Farabi (1997), *İdeal Devlet el-Medinetü'l-Fazıla*, (çev: Ahmet Arslan), Vadi Yayınları, İstanbul.

- Farabi (2015), *Üstün Ülke (el-Medinetü'l-Fazıla)*, (çev: Seyfi Say), Kurtuba Kitap, İstanbul.
- Farabi (2003), *Risale fi me'ani'l-akl (Aklın Anlamları)*, (İslam Filozoflarından Felsefe Metinleri, çev: M. Kaya), Klasik Yayınları, İstanbul.
- Faranke-Klein Felix (2011), *Kindî (İslam Felsefesi Tarihi içinde)*, (ed: S. H. Nasr ve O. Leaman), Açılım Kitap, İstanbul.
- Gorbin Henry (1994), *İslam Felsefe Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Göz Kemal (2016), *İslam Felsefesinde Ahlakın Temel Paradigmaları*, Fecr Yayınları, Ankara.
- Gutas Dimitri (2011), *Yunanca Düşünce Arapça Kültür*, (çev: Lütfü Şimşek), Kitap Yayınları, İstanbul.
- İbn Ebi Useybia (ts), *Uyunu'l-Enbâ fi Tabakati'l-Etibba*, Beyrut.
- İbn Hazm (2015), *Filozof Kindî'ye Reddiye*, (çev: Mevlüt Uyanık, Aygül Akyol, Sema Bolat), Elis Yayınları, Ankara.
- İbn Rüşd (1999), *Faslu'l-Makal*, (çev: Bekir Karlığa), İşaret Yayınları, İstanbul.
- İbn Sina (2005), *Kitabu's-Şifa Metafizik II*, (çev: Ekrem Demirli, Ömer Türker), Litera Yayınları, İstanbul.
- İbn Nedim (1978), *el-Fihrist*, Beyrut.
- İbn Nedim (2017), *el-Fihrist*, [(ed: Mehmet Yolcu), (ter: m. Yolcu, S. Türkmen, M. S. Arı, S. Polatoğlu, F. H. Yolcu)], Çıra Yayınları, İstanbul.
- Ivry Alfred L., (1974), *Al-Kindî's Metaphysics*, State University of New York Press, Albany.
- Ivry Alfred L., (2013), *Kindî ve Mutezile: Yeni Bir Değerlendirme*, (çev: H. Nebi Güdekli), M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 44 (2013/1), ss: 323-337.
- İzmirli İsmail Hakkı (1997), *İslam'da Felsefe Akımları*, (haz: N. Ahmet Özalp), Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Kasar Veysel (2006), *Harran Okulu Etkisiyle Felsefi Kelama Geçiş Sürecinde Kindî'nin Rolü*, (I. Uluslararası katılımlı Bilim, Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu I-II içinde, edt: Ali Bakkal), Urfa.

- Kaya Mahmut (1991) Amiri Ebu'l-Hasan, *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul, III.
- Kaya Mahmut (2002), *Kindî ve Felsefesi 3-111*, (Kindî Felsefi Risaleleri içinde), Klasik Yayınları, İstanbul.
- Kaya Mahmut (1994), *Kindî'nin Hayatı IX-XXV*, (Kindî Felsefi Risaleler içinde), İz Yayıncılık, İstanbul.
- Kaya Mahmut (2013), *Kindî: İslam Dünyasının Felsefe İle Tanışması*, (İslam Felsefesi Tarih ve Problemleri içinde edt: Cüneyd Kaya), İsam Yayınları, İstanbul.
- Kenan Seyfi (ed.) *Erken Klasik Dönemden XVIII. Yüzyıl Sonuna Kadar Osmanlılar ve Avrupa: Seyahat, Karşılaşma ve Etkileşim*, İsam, İstanbul.
- Kindî (1950), *Resâilu'l-Kindî el-Felsefiyye I*, (nşr: Ebu Ride), Daru'l-Fikri el-Arabî, Kahire.
- Kindî (1953), *Resâilu'l-Kindî el-Felsefiyye II*, (nşr: Ebu Ride), Daru'l-Fikri el-Arabî, Kahire.
- Kindî (1994), *Aristoteles'in Kitaplarının Sayısı Üzerine*, (çev: Kaya M, Kindî Felsefi Risaleler içinde (s,153-174)), İz Yayıncılık, İstanbul.
- _____ (1994), *ilk Felsefe Üzerine*, (çev: Kaya M, Kindî Felsefi Risaleler içinde (s. 1-56)), İz Yayıncılık, İstanbul.
- _____ (1994), *Tarifler Üzerine*, (çev: Kaya M, Kindî Felsefi Risaleler içinde (s. 57-74)), İz Yayıncılık, İstanbul.
- _____ (1994), *Gerçek ve Mecaz Etkin Üzerine*, (çev: Kaya M, Kindî Felsefi Risaleler içinde (s. 75-76)), İz Yayıncılık, İstanbul.
- _____ (1994), *Nefis Üzerine*, [çev: Kaya M, Kindî Felsefi Risaleler içinde (s. 131-136)], İz Yayıncılık, İstanbul.
- _____ (1994), *Akıl Üzerine*, [çev: Kaya M, Kindî Felsefi Risaleler içinde (s. 149-152)], İz Yayıncılık, İstanbul.
- _____ (1994), *Göklerin Allah'a Secde ve İtaat Edışı Üzerine*, [çev: Kaya M, Kindî Felsefi Risaleler içinde (s. 113-125)], İz Yayıncılık, İstanbul.
- _____ (1994), *Uyku ve Rüyanın Mahiyeti Üzerine*, [çev: Kaya M, Kindî Felsefi Risaleler içinde (s. 139-148)], İz Yayıncılık, İstanbul.

- _____ (2002), *Beş Terim Üzerine* [çev: Kaya M, Kindî Felsefî Risaleler içinde (279-285)], Klasik yayınları, İstanbul.
- _____ (2012), *Üzüntüden Kurtulma Yolları*, (çev: Mustafa Çağrıncı), TDV Yayınları, Ankara.
- Koç Turan, (1995), *Din Dili*, Rey Yayıncılık, Kayseri.
- Koçin Adulhakim, (1990), *Psikofizyoloji İlminin Kurucusu: el-Kindî*, Bilim ve Teknik Dergisi, s. 275, ss: 58.
- Kumeyr Yuhanna, (1976), *İslam Felsefesinin Kaynakları*, (çev: Fahrettin Olguner), Dergah Yayınları, İstanbul.
- Kutluer İlhan (2012), *Yitirilmiş Hikmeti Ararken*, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Kutluer İlhan (2009), *İslam Felsefesi Hangi Anlamda Özgündür*, (İslam Felsefesinin Özgünlüğü içinde edt: Mehmet Vural), Elis Yayınları, Ankara.
- Kutluer İlhan (2000), “İbnü't-Tayyip es-Serahsî”, *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, XXI, 230-232.
- Kutluer İlhan (1990), *İslam Felsefesi Tarihinde Ahlak İlminin Teşekkülü*, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, 1990).
- Mutluel Osman (2013), *İslam Düşüncesinde Yetkinlik Kavramı ve İnsanın Yetkinleşmesi*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Muir S. William (1887), *el-Kindî'nin Savunması*, (<https://docplayer.biz.tr/105111-El-kindî-nin-savunmasi-el-mamun-un-davasinda-yazildi-takriben-215-hicret-yili-m-s-830.html>)
- Muir S. William (1911), *The Apology of Al-Kindy*, Written at the Court of Al Mâmûn (circa A. H. 215/A.D. 830) in Defense of Christianity Against Islam, London,
- Özalp Hasan (2017), *İslam Felsefesinin 200'ü*, Otto Yayınları, Ankara.
- Rescher Nicholas (2011), *Aristoteles Organon'unun Kindî Taslağı*, (çev. Nazım Hasırcı), Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (2011/2), 24. ss. 223-233.
- Platon (2012), *Phaidon*, (çev: N. Kalaycı), Kabcacı Yayınları, İstanbul.

- Platon (2007), *Yasalar*, (çev: C. Şentuna, S. Babür), Kabcacı Yayınları, İstanbul.
- Prioreschi Phinio (2002), *A Precursor of The Scientific Revolution*, JISHIM, 2002 (2), USA, ss: 17-20.
- Sarıoğlu Hüseym (2012), *İbn Rüşd Felsefesi*, Klasik Yayınları, İstanbul.
- Saruhan Müfit Selim (2006), *Zahiriliđin Öncüsü İbn Hazm'da Felsefi Meseleler*, Dini Araştırmalar, 2006, (9/25), ss: 159-179.
- Saruhan Müfit Selim (2009), *İslam Felsefesi ve Problemleri Üzerine Bir Değerlendirme*, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, IX/3, ss. 71-86.
- Şulul Cevher (2003), *Kindî Metafizigi*, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Sunar Cavit, (1969), *İslam Meşşai Felsefesinde İlk Adam (el-Kindî)*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 17/1 (1969), 29-49.
- Taylan Necip (2006), *Anahatlarıyla İslam Felsefesi*, Ensar Neşriyat, İstanbul.
- Türker Ömer (2011), *İslam Düşüncesinde İlimler Tasnifi*, Sosyoloji Dergisi, 22 (2011), 533-556.
- Uysal Enver (2008), *Kindî ve İbn Sina Felsefesinin Temel Kavramları*, Emin Yayınları, Bursa.
- Uysal Enver (2012), *İlk İslam Filozofu: Kindî (İslam Felsefesi Tarihi içinde*, edt: Bayram Ali Çetinkaya), Grafiker Yayınları, Ankara.
- Uysal Enver (2015), *Kindî*, (Dođudan Batıya Düşüncenin Serüveni I-X içinde, edt: Bayram Ali Çetinkaya, V. cilt edt: Abdullah Kahraman), İnsan Yayınları, İstanbul.
- Üçer H. İbrahim (2017), *İbn Sina Felsefesinde Suret Cevher ve Varlık*, Klasik Yayınları, İstanbul
- Ülken Hilmi Ziya (1997), *Uyanış Devrinde Tercümelerin Rolü*, Ülken Yayınları, İstanbul.
- Ülken Hilmi Ziya (trz), *İslam Felsefesi*, Selçuk Yayınları, Ankara.
- Yücel Hasan (2018), *Kindî ve Bazı Ayet Yorumları*, Diyanet İlmî Dergi, II (2018), ss. 165-186

DİZİN

A

Abbasi, 13, 15, 17, 22
adet, 113
Ahmet al-Hamdani, 23
akıl, 69, 70, 73, 96
âlem, 90
Ali Tusi, 55
Allah, 24, 25, 39, 40, 53,
55, 73, 75, 76, 90, 94,
95, 96, 97, 102, 111,
115
Anuşirvan, 18
Arapça, 22, 46, 114
araz, 97
Aristo, 102, 113
Aristoteles, 28, 41, 122
astronomi, 11, 114
ateş, 76, 101
Avrupa, 114
ayırma gücü, 102

B

Beytül-Hikme, 14, 17, 22
bilgi, 23, 72, 73, 74, 75,
76, 81, 113

C

Cabir, 28
Ca'fer Sadık, 28
cevher, 68, 72, 75, 97
cisim, 102, 114
coğrafyaya, 46
cüz, 97

D

değer, 21, 54, 113

E

Ebū Ride, 38
eczacılık, 114
etkin sebep, 25
ezeli varlık, 95

F

Farabi, 27, 71
Farsça, 17
filozof, 11, 13, 18, 27, 28,
46
fizik, 114

G

Gazali, 55
Gerçek ve Mecazi Etkin, 39
Geromino Gardano, 27
gezegenler, 102
Grek, 22, 113
Grekçe, 17, 23

H

hareket, 96, 102, 114, 115
hava, 101
Heyula, 102
hikmet, 53, 107
Hint, 22
Hocazade, 55

İ

İbn Rüşd, 55
 İffet, 108
ilk felsefe, 21, 54, 115
 İlk Gerçek, 54
 ilk sebep, 94, 95
 inanç, 97, 113
 insan, 15, 24, 73, 75, 97,
 107, 108, 110
 İran, 18, 19, 22
 İslam, 11, 12, 13, 14, 16,
 19, 22, 24, 25, 27, 32,
 70, 72, 74, 113, 114
İslam felsefesi, 27, 114
 İzmirli, 47

K

Kahire, 38
 kelam, 20
 kimya, 11, 114
 Kindi, 11, 12, 13, 14, 15,
 16, 17, 18, 19, 20, 21,
 22, 23, 24, 26, 27, 28,
 32, 37, 38, 52, 54, 55,
 56, 68, 70, 72, 73, 74,
 75, 76, 88, 90, 96, 97,
 98, 101, 102, 106, 107,
 108, 109, 110, 111,
 112, 113, 114, 115, 122
 korkaklık, 108
 Kur'an, 14, 74, 95, 113
 Kuşta b. Luka, 23
 kuvve, 69
 Küfe, 13
Küll, 97
 kültür, 24, 113

M

Mahmut Kaya, 38
 mantık, 38, 46, 55, 73
 matematik, 27, 28, 73
 mecazi, 97
 Mehmet Bayraktar, 27
 mekân, 96, 102
 Mekke, 19
 Me'mun, 15, 17, 18, 19, 22
 Mısır, 19
 Muhammed ed- Dıbar, 19
 Musik-i Kebir, 46
 mutezile, 14, 15
mümkün, 13, 14, 18, 37,
 46, 96, 102, 111
 mürekkep, 94
 Mütevekkil, 15

N

Necdet, 107
Nefis, 40, 109
 nefret, 111
 Nefs
   nefis, 47
 nicelik, 72, 75
 nitelik, 72, 75

O

Oluş, 40
 orta yol, 108
 ortayol, 108

Ö

örf, 113

P

Peygamber, 72, 75
 Phtagoras, 46
 Platon, 27, 113

S

Sabit b. Kurra, 23
 selbi sıfatlar, 115
 Serahsi, 46
 Soğutça, 17
 su, 101
 Sunar, 27
 suret, 102

T

Tanrı, 28, 90, 114, 115
 Tarifler Üzerine, 39, 114
Tehafüt, 55
 tembellik, 108
 temyiz, 102
 tıp, 11, 38, 46, 114
 toprak, 101
 tutku, 108

U

Uyku, 40

Ü

Üzüntüden Kurtulma
 Yolları, 108
 üzüntüden kurtulmak, 110

V

varlık, 73, 75, 76, 88, 90,
 94, 95, 113, 114
 veliaht Ahmet, 15

Y

yiğitlik, 107
 Yiğitlik, 108

Z

zaman, 15, 16, 26, 69, 73,
 74, 76, 90, 95, 97, 102,
 114